

Civilizáció és kultúra

Írta:
Csia Lajos

BUDAPEST
WELKER JÓZSEF, VII. HÁRSFA UTCA 33.

Civilizáció és kultúra

Két gyakran hallott szó: az emberiség büszkesége! Mindkettő latin szó, az első polgárosulást, a második művelést, tenyésztést jelent. A *civilizált* vagy polgárosult emberek a városok lakói, szemben a falusiakkal vagy még inkább a vándorló vagy nomád néppel, melyet az előbbiek megvetnek. A városba vetődött falusi embert a városi lemosolygó fölényrel nézi. Ennek a büszkeségnek alapja az a műveltség vagy kultúra, amelyet a városi ember embertársaival való gyakori érintkezésben szerez.

Érdekes, hogy az első várost a testvérgyilkos, Káin alapította és fiáról, Énóchról nevezte el. Ebben a városban hamar kifejlődött a kultúra, vagyis a műveltség. Káin utóda: az állattenyésztés, vidám zene és az ipar föltalálói voltak (I. Mózes 4.) Ezen az alapon épült tovább a civilizáció és kultúra hatalmas épülete. Nemsokára égisz érő torony építését kezdik el, amely ugyan abban marad. A Babel „vagy Babilon” tornyának építése két célt szolgált: egyik volt az építők dicsősége; másik az emberiség összetartása egy helyen, egy messze ellátzó torony által, hogy az emberiség, erejét összevetve, küzdjön tovább saját dicsőségéért és boldogulásáért. A nyelvek összezavarodása miatt az emberek kénytelenek voltak nagyon széjjel menni, de az elkezdett mű azért folytatásra lelt. A tudományok, művészet és ipari fejlődés Babel-tornyaihoz ma éppoly kitartóan hordják össze a köveket és ígérik, hogy nemsokára a torony fel lesz építve és a fejlődés oly tökéletes fokára jutunk, amelyen az emberiség boldogsága, kényelme, gazdagsága nem sejtett méretet ölt. Az ember önerején önmaga felé emelkedik, emberfölötti emberré, mint Nietzsche mondta. Próféták, papok és fejedelmek hirdetik az emberiség már elért és még eljövendő dicsőségét.

Mi indította Káint arra, hogy várost alapítson? A rossz lelkiismeret hajtotta. Testvérenek vére az égbe kiáltott. *„Elátkozott légy e földről, mely testvéred vérével elnyelte!”* - hangzott az Isten átká. - *„A föld, amelyet művelsz; ne adja neked erejét! Bujdosó és állhatatlan légy e földön!”* Káin így sóhajt föl: *„Nagyobb büntetésem, hogysem elhordozhatnám!”* A rossz lelkiismeret félelemmel tölti meg. Amilyen ő volt, olyannak gondolja a születendő embereket is: *„Ma elűzesz e földről; orcád elől el kell rejtőznöm, hogy állhatatlan bujdosó legyek a földön. Aki rám talál, majd agyonüt!”* így gyötri a bizalmatlanság és halálfélelem.

Védelmet keres, de Istenhez nem fordul. A bűnös kétféle. Vagy bűnét bevallva közeledik Istenhez bocsánatért, vagy földre szegzett tekintettel, lesütött szemmel folytatja útját Isten nélkül. Káin az utóbbiak közül való volt. Dacos, konok szívében nem lehetett bizalom Isten iránt, másutt keresett hát segítséget. Isten terve az volt az emberrel, hogy elszéledjen és betöltse a földet. (I. Mózes 1: 28).

Káin mást gondol. Utódait együtt akarja tartani, hogy erejüket összetéve, oltalmaz-
zák egymást és igyekezzenek megkönnyíteni egymásnak a föld verejtékes műve-
lésének terhét. A felületes ember előtt milyen nemes gondolat! De Isten nélkül
akarta és így gonosz szívből fakadt. A konok bűnösök önmaguk akarják meg-
védeni, saját erejükkel akarják megszabadítani magukat Isten átkától. Nyílt kihívás
ez Istennel szemben.

A nagyban űzött állattenyésztés, a művészet, zene gyönyöre, az ipar vívmányai,
mind arra hívtak, hogy az ember Isten nélkül boldog és hatalmas lehessen. Ez a
cél vezette Babel tornyának építőit is. Ezért lépett Isten közbe és a kijátszani akart
átkot újabb átokkal növelte: az emberek nyelvét összezavarta és így elszóródásra
kényszerítette őket. Ily csúful végződött a nagy kihívás!

De az ember nem okult. Ma ugyanaz a terv lelkesíti és köti össze a civilizáció
úttörőit, amelyet Káin gondolt ki. Óriási városok emelkedtek, bennük a polgáriasu-
lás megsokszorozta az ember erejét. Mérhetetlen gazdagságokat halmoztak össze.
A tudomány és művészet lidércfénye nem világítja meg a füstölgő gyárkéménye-
ket és a mesterséges öröm avart ritmussá egyesül a gépek dübörgésével. Milliók
verejtékes munkája révén egyesek leírhatatlan kényelemben és semmittevésben
tölthetik napjaikat. Az élvezeteknek mindig újabb és újabb fajtát találják fel,
eladdig, míg a test képtelenné válik a kéjt élvezni, míg a túlsók undorítóvá lesz,
míg az izgalmaktól agyon zaklatott lélek egyensúlyát veszti, míg egy revolver-
golyó elvégzi feladatát. Ily boldog lett az ember! Dicsősége magaslatán képzelve
magát, eszt elveszítve, építi Babel tornyát. És nem veszi észre, hogy a nyelvek
összezavarodtak.

Mintha nem volna igaz, hogy egy rémes robbanás, a világháború, eltemette a
civilizáció legtöbb vívmányát! Mintha senki sem tudna semmit az eltorzult hullák-
ról, melyek hetekig vagy hónapokig mindennapos társai voltak a lövészárokból
lakó embereknek, a levegőben röpködő véres húscafatokról, a halálhörgésről, az
átkok milliárdjairól, az elfásult, mézszárszékre hajtott tömegek kétségbeeséséről,
az éhezők zúgolódásáról! Legyünk vakok! Ami elmondatott, csak képzelődés; a
valóság az örült álom, hogy az embert a civilizáció dicsővé és boldoggá tette!
Káin álma megvalósult: az ember egymást védi, a farkasok önzetlen szeretetben
élnek! Babel abban hagyott tornya felépült! „*Állhatatlan bujdosó légy a földön!*”
hangzott az Isten átka... az Isten nélkül élő emberiség azóta megnyugodott-e a
földön?! A civilizáció megóvta-e az embert?

A kultúra eredményei hasonlóak! Mint említettem, kultúra művelést, tenyésztést
jelent. Műveli az ember a földet, tenyészt állatot, műveli a tudományokat, a
művészeteket. Mindez együttvéve adja a kultúrát. Isten azzal átkozta meg a földet,
hogy ne adja erejét az embernek és csak fáradságos, verejtékes munka árán hozza

meg korábbihoz képest silány termését. A kultúrával az ember kényszeríteni akarja a természetet, hogy többet teremjen; az állati testet, hogy több zsírt, húst vagy gyapjút szolgáltatson; az emberi lelket, hogy nagyobbat alkosson.

E törekvés építette föl a civilizáció - vagyis társadalmi és államélet - hatalmas palotája mellé a kultúra nagyszerű tornyát. Ma a föld többet terem, mint ezelőtt: ez „okszerű” gazdaságtan megtanít a föld nagyobb kihasználására. Az állatok több zsírt, több húst, több és jobb gyapjút adnak, mint ahogy bővebben termő burgonya, gabona és gyümölcsfajtákat állítottak elő okszerű kiválasztással és keresztezéssel. Még az emberi kéz és értelem is többet produkál. Az iparcikket szinte korlátlan mennyiségben állítják elő a gépek ezerszeres karjai és a kísérletezők nagy száma mindig újabb felfedezésekkel gazdagítja a világot; a tudomány és művészet is mind általánosabb elterjedésnek örvend. Isten átkát részben hatálytalanná tette az ember lángeze és szorgalma a sors kényszerítő hatalmán diadalt diadalra arat! Legalább a látszat sokaknak ezt mutatja.

Azonban aggasztó körülmények merülnek fel. A kihasznált föld mindig kevesebb termést ad és a korábbi bőséget a legdúsabb trágyázás sem tudja visszaállítani. Az „okszerű” gazda oktalannak bizonyul és ahhoz a tőkepenzeshez hasonlít, ki vagyontát ifjúságában pazarolja, hogy aztán öreg napjait szűkös szegénységgel elégítse ki. A nagyszerű igazság a létért való küzdelem fejlesztő hatalmáról, a kiválasztás által való tökéletesítésről mintha közönséges csalásnak bizonyulna a teremtés nagy igazságával szemben. A zsírban, húsban gazdagabb vágóállatról, a több gyapjút termelő juhról az orvostudomány kimutatja, hogy az állatok beteges elfejlődése és nem tökéletesedése hozza létre az ily példányokat és a beteges tulajdonok kifejlődése a fajfenntartás rovására megy. Ugyanez áll a sokat termő krumpliról és gyümölcsfáról is. A többet termelő állat és növény kényesebb és betegséget könnyebben kap. Az ember telhetetlenségében talán mindjobban elveszíti azt is, amié van. Az isteni kéz, amely a monda szerint egykor a telhetetlen gabonáját alulról fölfelé végig söpörte és csak a tetején hagyott egy kis fürnyi termést, jó és hasonlót cselekszik. A technika vívmányai kétségtelenek; de hogy a termelés nagyságával együtt nem nő-e a termelés silánysága és a termelők lelkiismeretlensége, már nem képezhet kérdést. Az iparcikkek tömege nem biztosítja a megélhetés könnyűségét és a mind gazdagabban terített asztal mellett az ember csak éhesebb marad.

Hasonlót lehet mondani a tudományok és lélek műveléséről. A könyvnyomtatás és papíros olcsósága lehetővé teszi a könyvek tömeges előállítását. Az iskolák elterjedtsége a műveltség mázát ragasztja a tömegekre. Azelőtt szokatlan számmal lépnek itt is a termelők a tudományos és művészeti verseny porondjára. Alkotásaik milliói közt ma már eligazodni sem lehet. Nyert-e az emberiség ezzel

a szám szaporulattal? A tehetségesek sóhaja ez ellen szól. Hitvány fércmunkák, minden művészetet megcsúfoló alkotások óriási számmal jelenhettek meg, de a tehetségesek száma és így az igazi érték nem növekedett. A legtöbb tudományos munka ollózás. A költészet és egyéb művészetek terén az ízléstelenség vad orgiákat ül, és a használt „művészeti” eszköz legtöbb esetben nem a szép, hanem vagy az idegeket borzongató és vad indulatokat ébresztő rémes vagy pedig a frivol. A közönség a két utóbbit kívánja és nem az előbbit. Az élet versenyében túlhajszolt, agyongyötört lélek nem tud magába térni a szépnek élvezésére, hanem vagy a vadnak indulat felkorbácsoló, vagy a szennynek izgató hatásaiban keres látszat szerint pihenést, melyet szórakozásnak nevez, valósággal mérget, mely idő előtt megöli! Az emberiség épp oly kevéssé képes önművelés útján önmaga felé emelkedni, mint ahogy a kínai nem képes magát copfjánál fogva a hínárból kirántani. Sőt mindig mélyebbre süllyed a posványban. A demagóg, a nyegle, az erkölcstelen és a durva elviszi a babért a valódi tehetség elől. A babért ugyanis a tömeg ítéli oda, mely mind érzéketlenebb, durvább, erkölcstelenebb lesz.

A fonákság és igazságtalanság minden téren terjed. Minél nagyobb a termelés és a jövedelem, annál igazságtalanabban oszlanak azok el az emberek között. Míg egyik oldalon mindent elnyomóan nő a tőkés a gyengébb versenyzőt letiporja, addig a másik oldalon az elégedetlenség és durva erőszakra való hajlam terjed, mint földalatti láva. El lehetünk készülve oly kitörésekre, mint az oroszországi. A termelők közötti verseny mind kíméletlenebb hajszává változik; az önzés, a gyengébbek kíméletlen legázolása, kegyetlenség és szívtelenség, mind borzalmasabb mérvet öltenek. Míg egyenlőség, jog és világbéke jelszavaival dobálóznak, senki sem adja meg a másiknak, amivel tartozik, hanem görcsösen ragaszkodik hatalmához és a kezében levő ragadományhoz. Nem a tisztulás felé, hanem az összezavarodás posványába haladunk. Az események nem zárják ki a világháború még rettenetesebb felújulását. Hisz az ingerültség, gyűlölet és rablás vágy puszkapora a háború alatt csak növekedett és a szikra, amely a világot újra lánggra lobbantja, újra kipattanhat, hogy a világot eddig nem tapasztalt borzalmaságú robbanással rázza meg!

És ha ez így lesz, micsoda gúnyos betetőzése lesz ez Káin kezdeményezésének! Micsoda égi hahota hangzik el a soha fel nem épülő Babel-torony felett! Ki fog tűnni, hogy a bűnös ember Isten átkát nem tudja ledobni magáról. Az ember minden tehetségével sem tudja Isten mellé küzdeni magát, és hogy a kígyó ígérete: *„Olyanok lesztek, mint az Isten!”* csalás volt! A farkasok nem tudnak vállvetve, világ testvériesülésében a közös boldogulásért munkálkodni, hanem egymást marják meg és falják fel a koncert. Az Isten előtt bujdosó lelkiismeret nyugvást nem fog találni, hanem a városokkal beépített, a fegyverekkel megtöltött és az

emberiesség és erkölcs kérkedő jelszavaival telekiáltott földön az ember bujdosó és menekülő lesz!

E bizonytalan jövőbe az Istenben hívő bátor és határozott szemmel tekinthet előre. Nem jár sötétségben. A világháború borzalmait, a tőke elhatalmasodását és a munkások elnyomását, a folyton növekvő erkölcstelenséget és erőszakosságot, a hamis tanítók és vezérek föllépését a biblia megjövendölte. De azt is megjövendölte, hogy a napok megrövidítettnek a választottak kedvéért. Megjövendölte a hajnal hasadását. Ahová a bűnös, istentelen ember nem tudta magát felküzdeni, arra az Istentől megváltott emberiség eljut; de nem az emberi erő (civilizáció), nem a tehetségek kiművelése (kultúra) útján, hanem új teremtés által. *„És láték új eget és új földet - mondja János - mert az első ég és az első föld elmúlt!”* És látta János a várost, melyet nem Káin utódai építettek, hanem Isten. Ebben a városban Isten dicsőségét látta és nem az emberét. Emberi kéz alkotását nem látta a városban, templomot sem, *„mert a mindenható Isten annak temploma és a bárány.”* És ezt a templomot, amely a bárány, a mindenható Isten alkotta, hogy szeretetével a bűnös embert kiszerezze a bűnből és megtisztítva, fehérre mosva Isten trónusára ültesse.

Micsoda áldás terjed majd ebből a városból! *„Az életfája tizenkétszer terem gyümölcsöt és a fa levelei a pogányok meggyógyítására szolgálnak.”* *„És Isten eltöröl szemükről minden könnyet; a halál nem lesz többé, sem fájdalom, sem jaj, sem sikoltás; mert az elsők elmúltak.”* Elmúlt az első város is, melyet Káin alapított. A hitetlenek gúnyosan nevetnek Isten gyermekei „döre” várakozásán.

De a végén kié lesz a sírás? *„Íme eljövök hamar! Boldog, aki megtartja a könyv prófétáló beszédét!”*

„Csia Lajos - feljavított kézírata.”